

Iseljenici i rad Matice iseljenika Hrvatske kotara Dubrovnik

Mato Mojaš

Organizacija i djelovanje Kotarskog odbora Matice iseljenika, veze i suradnja s iseljenicima, dobivaju sve veći značaj, obzirom na broj iseljenika iz naše zemlje, a posebno s područja kotara Dubrovnik.

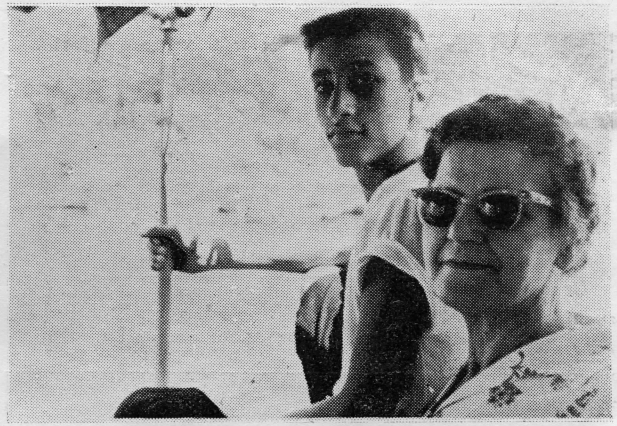
Samo nekoliko podataka može nam bar donekle prikazati stanje našeg iseljeničtva. Van domovine, u prekomorskim i drugim zemljama živi danas preko 1,500.000 iseljenika. U taj broj nijesu uračunate generacije rođene u inozemstvu, kao ni ratne ni poratne izbjeglice. Iz NR Hrvatske potječe oko 1,000.000 iseljenika, iz NR Slovenije preko 300.000, iz NR Srbije (s autonomnim pokrajinama) 80.000, iz NR Bosne i Hercegovine 50.000, iz NR Makedonije 50.000 i iz NR Crne Gore iznad 20.000 iseljenika. Prema ovim podacima svaki četvrti ili peti stanovnik NR Hrvatske je u iseljeničtvu, iz Jugoslavije svaki dvanaesti, a s područja našega kotara, prema još neutvrđenim podacima, svaki treći. Kad bi odvojili grad Dubrovnik, onda svaki drugi stanovnik kotara živi van granica naše domovine. Iz nekih sela skoro je veći broj u iseljeničtvu, nego li živi danas u selu. Na primjer iz Blata na Korčuli je iselilo oko 5000 stanovnika u prekomorske i druge zemlje, a mjesto je imalo 5.859 stanovnika na dan 31. ožujka 1960.

Masovno iseljavanje počelo je u drugoj polovici prošlog stoljeća, a najveće razmjere zahvatilo je između 1890. godine od Prvog svjetskog rata, te i između dva rata. Slično je bilo i u drugim krajevima. Napuštanje svojih sela i domaćeg ognjišta nije uslijedilo zbog neke želje za sticanjem bogatstva, ili iz požuda za novim životom u stranom svijetu, već uglavnom zbog teških ekonomskih prilika. Više je razloga, koji su izazivali iseljavanje s dubrovačkog područja. U prvom redu i na ovo područje je utjecala evropska kriza krajem prošlog stoljeća, kao i politika bana Khuena, koja je išla za tim da s raznim mjerama i sve većim pritiskom Hrvatsku ekonomski oslabi. Mnogi krajevi bili su prenapučeni, a ograničeni posjedi nijesu mogli izdržavati brojne članove domaćinstva. Austro-Ugarska je konkurisala domaćem tržištu uvozom vina iz Italije, filoksera uništava vinograde, inteligencija malo pomaže selu i malo vodi računa o unapređivanju poljoprivrede, prosvjetnom i kulturnom životu seljaka, već se prihvaća službi vodeći brigu o svojim interesima. Često sela zahvaćaju elementarne nepogode (suša, tuča...), seoski trgovci i lihvari iskorištavaju težak položaj seljaka te daju zajmove uz naplatu visokih kamata. Seljak upada u sve veće dugove. U Hrvatskoj i drugim krajevima se ne razvija industrija, nema većih javnih radova i seljak nema gdje zaraditi, niti se može preorijentirati na neki posao u industriji, ili negdje drugo. Tražio je zarade, ali je u svojoj zemlji izvan poljoprivrede nije mogao naći. Život mu je postajao sve teži i nije mu preostajalo drugo, nego da napusti svoj rodni kraj i da putuje u svijet tražiti rada, kako bi mogao nešto zaraditi i time pomoći sebi i svojim u Starom kraju. Teškim se srcem rastajao od svoje rodne grude, ali ga je na to natjerala borba za životni opstanak. Sve veći broj seljaka napuštao je svoja sela i nepoznavajući jezika, nepismeni ili polupismeni selili su kao manuelna radna snaga prihvaćajući se najtežih, najopasnijih i najnižih poslova. Stvarali su naselja, udruženja, klubove... kako bi se na taj način što čvršće povezali, uzajamno se pomagali i našli izražaja svojim osjećajima. Od nepismenih ljudi mnogi su radom i štednjom sticali imetak i dolazili do zavidnih društvenih položaja. Uvijek su gajili ljubav prema svom Starom kraju i domovini, te je na razne načine moralno i materijalno pomagali. Velika je politička uloga koju su naši iseljenici odigrali za vrijeme Prvog svjetskog rata za oslobođenje jugoslavenskih krajeva i stvaranje Jugoslavije, a također još veća u Drugom svjetskom ratu pomažući Narodno-oslobodilačku borbu naših naroda, kao i poslije rata izgradnju socijalističke Jugoslavije.

Prema evidenciji bivšeg Iseljeničkog komesarijata u Zagrebu do 1938. godine u 2.200 naših naselja postojalo je 6.114 raznih društava. Od toga potpornih 4.550, kulturno-prosvjetnih 466, sportskih 94, klubova, domova i dvorana 452, ekonomsko-socijalnih udruženja 108, škola 150, nacionalno-političkih društava 81, crkava 213. Usporedo s aktivnosti unutar iseljeničkih organizacija pojavljuje se

Predsjednik NO kotara Dubrovnik drug Nikola Ivanović priredio je prijem iseljenika - turista u Domu sindikata

Marija Šikić sa svojim unukom Josipom Bella, koji je dao prvi prilog za gradnju doma-hotela Matice iseljenika u Dubrovniku. Prigodom izleta u Cavtat

Druga grupa članova HBZ iz USA i Canade u Dubrovniku grupu predvodi član glavnog odbora Martin Kراسić

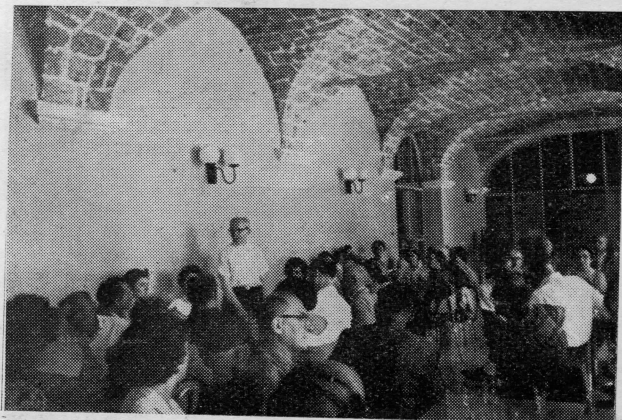
i štampa. U raznim zemljama izlazilo je preko 400 naših iseljeničkih listova. Danas izlazi oko 80 takvih listova, većinom u Sjedinjenim Američkim Državama. Najveće je glasilo »Zajedničar« tjednik, kojega izdaje Hrvatska bratska zajednica na hrvatskom i engleskom jeziku u 80.000 primjeraka.

Predsjednik NO općine Dubrovnik Veljko Betica pozdravlja članove Hrvatske bratske zajednice na prijemu u Domu sindikata

Prva grupa članova HBZ iz USA i Canade u Dubrovniku grupu predvodi član glavnog odbora Mihael Graša

Član glavnog odbora i blagajnik Hrvatske bratske zajednice iz Pittsburga iseljenik Martin Krsić pozdravlja nakon govora predsjednika NO općine

Materijalna pomoć od strane iseljenika je također vrlo opsežna. Vrijednost različitih priloga naših iseljenika za poslije-ratnu obnovu Jugoslavije dostiže 20 milijardi dinara, po ondašnjem službenom kursu, a ostavštine, darovi u paketima i novčane pošiljke od oslobođenja do konca 1955. godine dostižu 55 milijardi dinara. Ukupan priliv u našu zemlju, u iseljeničkim doznakama, u ostavštinama i drugom, samo u toku 1956. i 1957. i u prvoj polovici 1958. godine iznosi 36,591,182.628 dinara. U tu brojku nisu uračunate devize, koje su iseljenici unosili tih godina u našu zemlju kao turisti, a nisu uračunati ni pokloni što su ih darovali u novcu i robi svojoj rodbini. Poma-

gali su svome narodu izgradnju slobodne zemlje i oni se dive njenom napredku.

Posljednjih godina sve je veći broj iseljenika-turista, koji dolaze na viđenje starom kraju i oni se raduju uspjesima i razvoju zemlje, koju su nazadnu iseljavanjem ostavili. Njihovi doživljaji, utisci, zapažanja su najbolji dokument novih zbivanja u Staroj domovini, koje će oni, kao vjerni tumači na povratku u novu domovinu, prenositi svojim poznanicima i uopće našim iseljenicima, koji još nisu imali mogućnosti da je posjete i vide ovo novo što se u njoj stvara.

Ove godine broj grupa iseljenika-turista se povećao, time se povećavaju i zadaci Kotarskog odbora Matice iseljenika u cilju razvoja i suradnje s iseljenicima, jer je ta suradnja i djelovanje Matice raznovrsno i od velikog značaja. Suradivanje s iseljenicima i razne kulturne veze s njima mogu se na razne načine održavati. Pomoć s jedne i s druge strane može na različite načine dolaziti do izražaja.

Dosadašnji petogodišnji rad Kotarskog odbora Matice sastojao se u sprovađanju propagande, u organizaciji dočeka i prijema iseljenika turista, koji već nekoliko godina dolaze u Jugoslaviju. Tokom ljeta iseljenici grupno posjećuju i Dubrovnik, gdje se zadržavaju po više dana. Prigodom dolaska priređivao im se doček, dijelio razni materijal o Dubrovniku, prikazivali su se diapozitivi u bojama o Dubrovniku i dubrovačkom kraju, organizirano je razgledanje znamenitosti Dubrovnika, usmjeravani su izleti u Župu, Cavtat i okolicu Dubrovnika, prilazilo se razgledanju objekata u izgradnji i t. d. Također organizirano je posjećivanje priredaba u programu Dubrovačkih ljetnih igara. Grupama iseljenika priređivati su prijemi od strane Narodnog odbora kotara i općine, uz prisustvo predstavnika društvenih i političkih organizacija. U prigodnim zdravcima i govorima uvijek se manifestirala povezanost iseljenika sa Starim krajem i objektivno je ocijenjivana aktivnost i napor u izgradnji naše domovine. Tada je dolazila do izražaja ljubav koju iseljenici gaje i izražavaju prema novoj socijalističkoj Jugoslaviji, u kojoj se pod rukovodstvom druga Tita izgrađuje bolji i sretniji život sadašnjim generacijama i budućim pokoljenjima.

Kotarski odbor Matice uvijek je nastojao da organizira što bolji i ugodniji boravak iseljenicima - turistima u Dubrovniku, u granicama raspoloživih materijalnih mogućnosti, shvaćajući značaj tih posjeta u pogledu učvršćivanja odnosa i suradnje s iseljenicima, i da će oni na povratku biti najbolji tumači našeg razvoja i napredka i da će pozitivno djelovati u raznim prigodama, susretima, razgovorima i tome slično na uspostavljanju što čvršćih i masovnijih veza iseljenika sa Starim krajem, za još veće uspjehe u radu za dobro naših iseljenika, naše domovine i mira u svijetu. Pored prihvaćanja grupa iseljenika - turista, dočekivani su i pojedinci, predstavnici naših iseljeničkih društava i organizacija. Radilo se s povratnicima, koji su dolazili na stalan boravak u svoju zemlju, kao uživaoci penzija, ili pak da svojom ušteđevinom osiguraju stalan boravak u Starom kraju. Izlazilo se u susret njihovim i najsitnijim željama i nastojalo im se pomoći, gdje im je ta pomoć trebala da dođe do izražaja, kao na primjer prigodom gradnji ili kupovanja kuća za stanovanje, oko rješavanja stambenih poteškoća, rješavanja penzija, raznih molbi, žalbi i t. d.

U časopisu »Naše more« posebno je uvedena rubrika »Iz života i rada naših iseljenika«, te se danas šalje preko 200 primjeraka predplatnicima u prekomorske i druge zemlje. Uredništvo nastoji u suradnji s Kotarskim odborom Matice, da poveća broj pretplatnika, i da pomogne Matici u ostvarenju njenog programa.

Važna je akcija koju je pokrenuo Kotarski odbor Matice na prikupljanju podataka o našim iseljenicima širom kotara. Mi još danas ne raspoložemo dovoljno ni s najosnovnijim podacima o broju iseljenika, o njihovoj pomoći za razne svrhe. Nemamo ni dokumentaciju o životu i njihovom radu u stvaranju naselja, organizacija, društava, klubova i t. d. u novoj domovini a to je važno za historiju ne samo naših iseljenika s područja kotara, nego općenito za historiju našeg iseljeničtva. Ova akcija je u sklopu poziva iseljenicima i akcije koju je pokrenula Matica iseljenika Hrvatske za Historijski odjel. Sakupljanje materijala i povećavanje kruga suradnika stvara osnovu Iseljeničkom institutu, toj naučnoj ustanovi, koja će obradivati sakupljeni materijal, dalje raditi na prikupljanju i sre-

divanju novog, a to će sve poslužiti za pisanje historije o našim iseljenicima. Matica iseljenika Hrvatske preuzela je od Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti cjelokupni Iseljenički arhiv, koji se sastoji od 120.000 dokumenata, a s Maticinim novoprikupljenim primjercima taj se fond sada popeo na 140.000 dokumenata. Radi približno tačnih podataka Kotarski odbor, pored ostalog, proveo je akciju poimeničnog popisa iseljenika. Taj posao nije lak, treba vremena, strpljenja i pomoći na terenu, jer u nekim mjestima i selima taj posao ne ide tako lako. Nakon prikupljanja i sređivanja podataka, dobit će se koristan materijal o statistici iseljenika, kao i uopće podaci za obrađivanje iseljeničkog pitanja u vezi s područjem našeg kotara.

U manjim omjerima održavala se i održava se kulturna veza s iseljenicima. U tom pogledu ističu se pojedine škole, koje šalju pisma, slike, razglednice, prospekte i slično. Pojedini iseljenicima, koji su dolazili na viđenje, darovali su se albumi slika, knjige, edicije o Dubrovniku i razni pokloni. Upoznavali su se s prilikama u našoj zemlji, kraju i rezultatima izgradnje.

Pomoć iseljenika i našim mjestima i selima na području kotara dolazila je na razne načine do izražaja i ona je velika. Iseljenici su slali i novčane priloge za gradnju i uređenje puteva, pristaništa, škola, prosvjetnih domova i drugih kulturnih ustanova. Pomagali su elektrifikaciju sela, slali su automobile za zdravstvene stanice, pomagali nabavku ili sami nabavljali kino-aparature za kinematografe, razne aparate za potrebe bolnice i upućivali pomoć za razne druge svrhe.

Da bi se povećala i razvila što veća suradnja s iseljenicima, Kotarski odbor Matice pokrenuo je inicijativu za gradnju doma-hotela Matice iseljenika u Dubrovniku. Prema zamisli u ovoj će se zgradi nalaziti društvene prostorije, mali muzej s dokumentacijom iseljenika s područja kotara i kancelarije Kotarskog odbora Matice. U istoj zgradi bit će i hotel sa sto, ili više kreveta sa svim prostorijama koje dolaze u obzir za udoban smještaj gostiju i rad hotela. Ova inicijativa je pozdravljena i prihvaćena prošle godine na godišnjoj skupštini Društva Matice iseljenika Hrvatske, kao i na Plenumu Kotarskog odbora SSRN 22. srpnja ove godine. Formiran je odbor za gradnju i vrše se pripreme za sprovođenje akcije i izvršavanje potrebnih radnji oko lokacije zemljišta i t. d.

Gradnja takvog objekta opravdana je, jer broj iseljenika turista stalno raste, te bi na ovaj način imali svoj posebni hotel u kojem bi se organizacija poslovanja prilagodila potrebama i željama iseljenika, koji su raznih godina starosti, a većinom stariji ljudi dolazeći iz prekomorskih zemalja sa specifičnim zahtjevima i željama. Ovaj dom-hotel bio bi i prihvatilište onih iseljenika povratnika, koji su samci i žele svoje posljednje godine života provesti u staroj domovini. Dok sagrade kućicu, riješe stambeno pitanje i osiguraju stalan smještaj, boravili bi u ovom domu — hotelu, gdje bi se ugodno osjećali, jer bi tu imali udešen i zabavan život prikladan za njih. Dom — hotel bi bio i stecište i odmaralište doseljenika uživaoca penzija i obuhvaćao bi iseljenike s područja čitave Jugoslavije. To bi ustvari bio i punkt za naše iseljenike i prvi objekat ove vrste na Jadranu. U ovom domu — hotelu vršile bi se posjete iseljenicima od strane predstavnika kulturno-prosvjetnih, umjetničkih i sportskih društava, kao i predstavnika raznih društvenih organizacija. Tu bi se vodili razgovori i stvarao centar za suradnju i veze između naših iseljenika i doseljenika, između njih i Stare domovine.

Kotarski odbor Matice u svom dosadašnjem radu pokretao je inicijative i učestvovao je i na formiranju općinskih i mjesnih odbora Matice iseljenika. Pomagao im je u radu i preko istih vršio sprovođenje svojih zadataka. Negdje su postojala i povjereništva, ali općenito rad odbora i povjereništva nije svuda dolazio do istog izražaja, pa se pred Kotarski odbor Matice postavljaju i zadaci na organizacijskom sređivanju mreže odbora i podizanja sadržine njihova rada. Neki odbori, a osobito pojedinci su pokazali mnogo razumijevanja i aktivnosti u saobraćaju s doseljenicima, s iseljenicima — turistima, kao i na pružanju pomoći u rješavanju raznih iseljeničkih problema i sprovođenju mjera Kotarskog odbora Matice, međutim ta

Članovi Hrvatske bratske zajednice prigodom izleta na Lokrumu

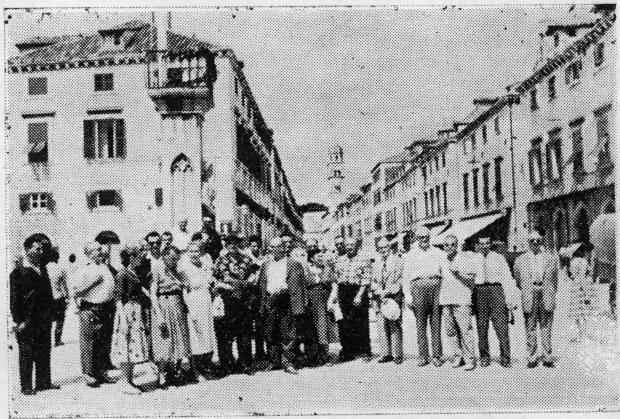

Član glavnog odbora Hrvatske bratske zajednice Martin Krsić u društvu predsjednika NO općine Dubrovnik Veljka Betice i podpredsjednika Kotarskog odbora Matice iseljenika Hrvatske u Dubrovniku Zvonka Goića

aktivnost nije bila razvijena u nekim mjestima iz kojih baš ima najviše iseljenika i gdje bi rad, prema uslovima, trebao biti najrazvijeniji.

Na prošlom Plenumu odbora SSRN podnesen je izvještaj o dosadašnjem radu Matice iseljenika na području kotara, pa su na osnovu izvještaja i diskusije doneseni i zaključci. Na osnovu zaključaka Plenuma razrađen je perspektivni plan i program rada Kotarskog odbora Matice iseljenika, koji pored ostalog obuhvaća slijedeće:

a) Osnivanje mjesnih i općinskih odbora Matice iseljenika u onim centrima i općinama, gdje do sada nijesu

Iseljenici - turisti u Dubrovniku

osnovani. Usmjeravati šire aktivnosti postojećih odbora prema ostvarenju određenog plana.

b) Razvijanje akcije na prikupljanju podataka o iseljenicima, kao i potrebne dokumentacije: o iseljeničkoj štampi, prošlom i sadašnjem društvenom životu, ekonomskoj djelatnosti iseljenika, o životu i radu naučnih i kulturnih radnika — iseljenika i njihovih potomaka. Prikupljati fotografije i ostali materijal.

c) Održavanje kulturnih veza s društvima, klubovima, domovima i organizacijama, kao i s pojedincima.

d) Pružanje pomoći iseljenicima — povratnicima u rješavanju raznih pitanja i omogućavanje zadovoljnog boravka u Starom kraju.

e) S raznim grupama iseljenika — turista organizirati izlete i upoznavat ih sa životom i izgradnjom u Staroj domovini.

f) Razviti dopisništvo i u časopisu »Naše more« i tjedniku »Dubrovački vjesnik« obogaćivat rubriku »Iz života i rada naših iseljenika« raznim člancima o iseljenicima, kao i sadržajima stvarnog odraza cjelokupnog života i razvitka naše socijalističke domovine.

g) U dopisivanju s iseljenicima poticati osnivanje društava prijatelja Matice u iseljeničkim naseljima. S posebnom pažnjom se odnositi prema aktivistima, koji su zaslužni za širenje Matičinih izdanja i popularizacije njenog rada.

h) Razviti akciju za gradnju Doma — hotela Matice iseljenika u Dubrovniku. Upoznavati iseljenike da će pomoć za gradnju pružiti šira naša zajednica, a da i iseljenici mogu svojim prilozima pomoći tu gradnju. Također za pružanje pomoći zainteresirati privredne i društvene organizacije i pojedince.

i) Upoznati članove SSRN i mještane s ulogom i zadacima Društva Matice iseljenika, radom iseljeničkih organizacija i životom naših iseljenika u novoj domovini.